

## Nr 273

av herr Wirtén m. fl.  
angående värden av landets vattentillgångar.

Sverige är mycket rikt på vatten. Detta har gjort att vi inte haft den rätta förståelsen för behovet att hushålla med det. Det finns trakter, där vattenbrist uppkommit på grund av utdikning av sankmarker, sänkning av sjöar, rensning av rinnande vattendrag, kalhuggning m. m. Vattenförsörjningen har måst ordnas genom omfattande och dyrbara åtgärder för att leda över vatten från avlägset liggande vattentäkter. Aktuellt är vattenförsörjningsproblemet för vissa delar av Skåne. Otvivelaktigt skulle man där ha befunnit sig i ett fördelaktigare läge om man inte genom olika ingrepp åstadkommit en uppseendeväckande minskning av vattenförråden i exempelvis Kävlingeåns nederbördsområde.

Man kan visserligen säga att vattenförsörjningen även i fortsättningen går att tillgodose genom ledningar från vattenrika områden. Frågan är emellertid om det är riktigt att en bygd skall få tillåtas att genom olika ingrepp i exploaterande syfte, ofta för kortsiktiga ändamål, förändra förutsättningarna för vattenförsörjningen så att det erforderliga vattenuttaget måste ske i andra trakter med det intrång som detta måste innebära för dem som där har sin utkomst eller fritidsvistelse. Låt vara att det går att leda över vatten till bristområden, men kostnaden kan sällan betraktas som förmånligt låg. För att klara den nämnda bristsituationen i Skåne genom överledning från Bolmen i Småland torde det till slut krävas en insats på flera hundra miljoner kronor.

Detta är pengar som exempelvis skulle kunna läggas på att rekonstruera torrlagda sjöar som nu bär mer eller mindre goda skördar. Det är troligt att åtskilliga vattentäkter kan skapas — eller återskapas — på detta sätt och därtill för summor som vida understiger vad som krävs för långa överledningar.

Vid sådana rekonstruktioner, som i regel kräver uppdämnings, måste man självfallet beakta olika följdverkningar. Somliga är positiva, t. ex. värdefull höjning av grundvattennivån till båtbad för brunnar i omgivningen, medan andra,

t. ex. försumpning eller dimbildning, är negativa och bör undvikas.

Metoder som totalrenar avloppsvatten så att det kan nyttjas för konsumtion används redan i USA och borde framdeles vara ett alternativ att begrunda i stället för att hämta vatten långväga ifrån.

Vattenanvändningen tenderar att öka starkt när det gäller den kommunala sektorn. Detta kan i och för sig anses vara en godartad utveckling eftersom det gäller standardhöjning och förbättrade hygieniska förhållanden. Emellertid har den som bekant även avigsidor. Den väsentligaste ligger på avloppssidan. De olika reningsprocesserna i avloppsreningsverken försvåras om föroreningarna blir alltför utspädda. Ett annat problem är att många reningsverk, som byggts för en viss mängd avloppsvatten per person, kanske måste byggas ut enbart på grund av den ökade vattenanvändningen, vilket medför onödiga kostnader.

Det är därför önskvärt att försöka åstadkomma vattenbesparingar utan att göra avkall på sanitära och hygieniska anspråk. Vattensnåla klosetter skulle exempelvis kunna minska vattenåtgången. En viss del av vattenåtgången beror på läckage i kranar och ledningar m. m. som med bättre tillsyn och underhåll skulle kunna minska vattenförbrukningen. En ökad information till allmänheten borde ske om varför och hur man hushållar med vatten.

På den industriella sektorn tenderar ökningen av vattenanvändningen glädjande nog att avta. Detta är främst tack vare de strävanden som finns inom cellulosaindustrin att använda vattenbesparande processer, t. ex. intern cirkulation. Denna målsättning som syftar till att minska både föroreningsmängden och vattenmängden bör omfattas av alla industrier. Alldeles uppenbart sker det ett slöseri med vatten som inte går att försvara. Det finns dock praktiska åtgärder som kan införas vid sidan av de stora processförändringarna. På en livsmedelsindustri har man exempelvis infört vattenslangar med "dödmansgrepp", det vill säga vatten slutar rinna i och med att man släpper munstycket. Liknande åtgärder bör — även om de måhända anses bagatellartade vid sidan om stora industriella vattenrationaliseringar — lika fullt initieras. För varje företag måste det vara av värde att minska vattenåtgången, både av rent ekonomiska skäl och med hänsyn till reningsprocesserna i egna och kommunala avloppsreningsverk.

Det är nödvändigt att i vårt land söka åstadkomma en

annan attityd till vattenresurserna. Den traditionella inställningen, att de är så rika att de tål i stort sett hur stora uttag som helst, bör ersättas av ansvarskänsla och vilja att hushålla med dem, även om det kommer att medföra restriktioner och kostnader för företag och enskilda.

Vatten är billigt i Sverige. Det är troligt att vattenpriset behöver höjas för att åstadkomma en måttligare konsumtion. Kommunerna har också möjlighet att ta ut skälig avgift.

Men det är angeläget att planering också sker för vattnets utnyttjande och vård. Glädjande nog finns eller pågår sådan inom en rad områden. Skåne, Bohuslän, Gotland, Karlstadsregionen kan nämnas som exempel på större planeringar, men som regel gäller de annars lokala problem. De stora sammanfattande planeringarna saknas alltså. Det får i det här sammanhanget inte heller bortses från möjligheten att Sverige i en framtid kan bli en vattenreservoar för kontinenten.

I *Miljövårdsforskning* (SOU 1967:43) framhålls vikten av planering och vård, bland annat på sidorna 76 och 77 till vilka vi önskar hänvisa.

Det är angeläget att myndigheterna inventerar vattentillgångarnas lokalisering och omfattning och att åtgärder vidtas med hjälp av gällande lagstiftning för att skydda sådana vattenområden som är av särskild betydelse för vattenförsörjningen. En plan för vattenhushållningen bör upprättas.

Det är alldeles för få kommuner som använt sig av de möjligheter som lagstiftningen erbjuder att låta fridlysa eller på annat sätt skydda de egna vattentäkterna. Uppenbarligen behöver kommunerna stimuleras i detta avseende. Här kan visserligen länsingenjörerna göra en betydande insats, men naturvårdsverket borde i skrivelse till kommunerna — på liknande sätt som verket gjorde i avsikt att påskynda tillkomsten av reningsverk för avloppsvatten — erinra om angelägenheten av att väl avvägda skyddsåtgärder snarast vidtas för vattenförsörjningen.

Ett väsentligt led i vården av vattnet är att snabbt kunna registrera i vilket tillstånd en sjö eller ett vattendrag befinner sig. Vanligen sker sådan registrering genom provtagningar och analys i laboratorium av proven. Till metodens uppenbara nackdelar hör att den inte ger någon representativ bild av förhållandena eftersom proven görs punktvis. Man får därför inget begrepp om vattenkvaliteten mellan provplatserna. Erfarenheterna har visat att den kan variera kraf-

tigt mellan närbelägna vattenområden i samma sjö. Metoden är vidare tidsödande.

För att åstadkomma en önskad helhetssyn och samtidigt kunskap om detaljerna i vattenkvaliteten måste man tillgripa en rationellare metod, nämligen en flygburen registreringsteknik, som utvecklats för bl. a. detta ändamål. Tekniken ger informationer om vattnets fysiska och kemiska kvalitet och om temperaturförhållanden, vilket senare är av särskilt intresse vid varmvattenutsläpp från t. ex. kraftvärmeverk. Tekniken ger vidare en värdefull dokumentation om vattenförhållandena år för år, vilket kan bli av stor betydelse när det gäller att söka fastställa varifrån förorenande utsläpp kommer.

Det är enligt vår uppfattning angeläget att statens naturvårdsverk snarast undersöker möjligheterna att använda sig av denna speciella flygfototeknik som innebär rationalisering av betydande mått och medger en mycket god registrering av vattenkvaliteten. Det kan nämnas att tullverkets kustbevakning redan använder metoden vid kartläggning av oljeutsläpp m. m.

Flygfotometoden ersätter emellertid inte helt traditionell punktvis provtagning som kommer att behövas som värdefull komplettering.

Vi vill till sist också framhålla möjligheterna att inrätta vattenvårdsförbund. Sådana finns redan på flera håll i landet, men borde inrättas för alla nederbördsområden av nämnvärd betydelse.

De vattenvårdsförbund som hittills etablerats arbetar emellertid under högst varierande betingelser och med starkt skiftande ambition och effektivitet. Nyttan av dem kan därför diskuteras. Vissa bestämda riktlinjer för sammansättning och arbete skulle ge förbunden en fastare konstruktion och större möjligheter att göra en positiv insats.

Till vattenvårdsförbunden skulle anslutas t. ex. kommuner, industrier, fastighetsföreningar, ideella organisationer och andra som har intresse av vattenvården. Representanter för statliga regionala myndigheter kan tänkas ingå. Förbunden skulle följa utvecklingen inom området med hänsyn till vattenvården, göra kontinuerliga undersökningar, informera om åtgärder och behov av åtgärder osv., allt med det ofrånkomliga gemensamma intresse som vården av vattnet har för var och en som bor inom ett område. Däremot bör förbunden inte överta några av de åligganden som nu bevakas

av t. ex. länsstyrelsen eller kommunernas hälsovårdsnämnder.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär

1. att inventeringen av landets vattentillgångar påskyndas och fullbordas snarast och att en plan för vattenhushållningen upprättas varvid även utreds möjligheterna att återställa torrlagda sjöar till vattentäkt och för fritidsändamål (fiske, bad m. m.),
2. att naturvårdsverket får i uppdrag att utreda möjligheterna att använda sig av ovan angiven flygburen teknik för registrering av vattenkvaliteten m. m. i sjöar och vattendrag,
3. att en skyndsam utredning sker om möjligheterna av inrättandet av vattenvårdsförbund samt om dessas organisation och arbetssätt.

Stockholm den 22 januari 1971

ROLF WIRTEN (fp)

SÖREN NORRBY (fp)  
i Akersberga

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp) KERSTIN ANÉR (fp)

SVEN ANTBY (fp)

HENRY BERNDTSSON (fp)  
i Bokenäs

GEORG ABERG (fp)